

Въпреки терора в Белене великденските свещи греят душите, вдъхват упование в безнадеждното болшевишко време
Борислав Скочев*

На 24 и 25 април 1957 г. Държавна сигурност разследва нелегална Великденска служба в концлагера Белене. Разпитите са проведени от зам.-началника на отделение ДС в концлагера лейт. Борис Митев и началника на отдел I, управление III-ДС Иван Димитров.

„Ръководството на поделението бе сигнализирано за проведени религиозни обряди сред въдворените от православните свещеници (...), (...) и (...).

...Възползувайки се от добрия режим, предвиден от проекто-правилника на поделението, горепосочените свещеници без всякакво разрешение и знание на ръководството организират и провеждат религиозен обряд на 20 април 1957 година.

На 20 април през деня свещениците се договарят, че провеждането на обряда следва да се извърши през нощта срещу 21 април в 12 часа. През деня, с изключение на анархистите, и още някои други по-възрастни и болни въдворени, всички останали са си купили свещи и се подготвят да участвуват в провеждането на обряда. Вечерта (...), бивш търговец, официално съобщава в помещението, че всички ония които желаят могат да участвуват в посрещането на „Възкресение Христово“.

Поради това, че свещениците не са в едно помещение, то предварително се договарят за едновременното провеждане на обряда. Точно в 11.30 часа заспалите се събуждат от предварително бодърствуващи въдворени. В първо помещение под ръководството на свещениците (...) и (...) се оформява хор за изпълнение на църковни песни „Христос Воскресе“. (...) и (...) прочитат текстове от евангелието и призовават богомолците (бивши фашисти, полицаи, жандармеристи, михайловисти, фашисти и др.) за молитва към бога. В същото време оформения хор стои до свещениците. Подготвена е била масичка, покрита отгоре с бяла кърпа, върху която са били нарязани яйца и козунак на дребни парчета.

Точно в 12 часа всички станали прави, запалват свещи като свещеник (...) взема предварително изготвен от него кръст и произнася слово. Хора изпява „Христос възкресе“. След завършването на молитвата и песента, свещеник (...) раздава на всички парче от яйцата и козунака. По същото време в другото помещение, под ръководството на свещеника (...) се извършва същия обряд. По време на разпита се установи, че подобни обряди са били провеждани и на Нова година, Бъдни вечер и заговезни.

За горната проява свещениците (...), (...) и (...) заедно с (...) и (...) - подпомогнали организирането и провеждането на обряда, бяха наказани с уединяване за 24 часа. След изтърпяване на наложеното им наказание, бяха извикани отново на разпит, където същите отчетоха вината си и заявиха, че ще преустановят всякаква подобна дейност. На 26 април на вечерна проверка пред всички въдворени, те бяха публично разобличени.“

В горната справка имената на свещениците са заличени от Комисията по досиетата, но две от тях са споменати в разказа на Никола Куртоклиев за същото Възкресение Христово:

„Мина Разпети петък. Целият лагерен персонал се държеше безчовечно с нас. Началник на лагера беше майор Петър Гогов (бел. 5) , а отговорник по ДС линия ст. лейтенант Борис Митев. Въпреки че бяхме безправни люде и допълнително обработвани да нямаме самочувствие, решихме да отпразнуваме вечерта срещу Възкресение с религиозен обряд. Подготовката започна със закупуване на свещи от лавката, в която нямаше нищо за ядене освен дреболии. Между лагеристите имаше няколко души свещеници, на всички не мога да

си спомня имената, но двама помня. Единият се казваше Иван Пинтев от Алфатар, Силистренско, а другият Христо Минчев, от близкия Свищов.

Докъм 23,30 часа лежахме по наровете. Мои съседни бяха Ив. Ранков, професор по икономика в Софийския и Варненския университет, и Любен Боянов, народен представител от Пазарджик от групата на Никола Петков. И на двамата царство им небесно. Любен Боянов беше убит в началото на 60-те години в лагера край Ловеч. Към 23,45 часа се събрахме в средата около варела, в който се кладеше огън, и запалихме свещите, свещениците започнаха богослужението. Ние им пригласяхме, всеки според певческите си възможности. Страхил Гичев, син на Димитър Гичев, с висше духовно образование, държеше исо. Всички преживяхме възкресението на Богочовека.

Около мен пригласяха Петър Кьосеиванов и Константин Муравиев. Малко по-далече Лерински и поетът Йосиф Петров. След около 10 минути по прозорците се накачулиха от охраната с фенери в ръце. Взираха се да разпознаят някои от нас. Ние продължихме богослужението докъм 0,30 часа. После угасихме свещите и се разотидохме по наровете.

На сутринта дойдоха трима следователи от брега и започнаха разпити под ръководството на майор Гогов. При влизането в стаята скрилият се зад вратата следовател те халосваше с една цепеница и ти щеш, не щеш, падаш на земята. След това те изправя с ритник и започва разпита. Всички участващи в богослужението бяхме вкарани в карцера за по 10 дена. Като изтече срокът, бяхме лишени от колет (един от 4 кг на три месеца). Режимът се затегна изключително много, но великденските свещи грееха душите ни и ни вдъхваха упование въпреки безнадеждното болшевишко време, в което живеехме.“

През първия период на концлагера – 1949-1953 г. – в него има достатъчно свещеници, за да формират една бригада (бригадите са от 50 човека), наречена в лагерния жаргон „попската бригада“. В края на 1951 г. в концлагера се намират 22 православни свещеници. Повечето са въдворени през 1950 и 1951 г. като привърженици на антикомунистическата опозиция – най-често николапетковисти и легионери, и за агитация против ТКЗС. През 1952-1953 г. в концлагера са събрани почти всички протестантски пастори – едни като лагеристи без присъда, а други като затворници, осъдени в пасторските процеси през 1949 г. и докарани в концлагера през лятото на 1952 година, когато на Първи обект е създадено затворническо общежитие с политически затворници от затворите в Коларовград (Шумен), Плевен, Лом и Пазарджик. След показните процеси срещу католическата църква през октомври-декември 1952 г. в концлагера са изпратени 30 католици.

Пастор Харалан Попов разказва в спомените си за Бъдни вечер 1952 г., когато по време на работа пада от сал в ледените води на Дунав и едва успява с влачешите го към дъното шинел и ботуши да се добере до остров Щурчето, където е разположен женският лагер. Докато лежи изнемощял, недалеч надзирателка рита две новодошли католически монахини, които са паднали в калта и не успяват да достигнат лагера. В същото време от брега камбаните на католическото село Белене възвестяват радостта на християнския свят от раждането на Исус Христос.

През втория период на концлагера – 1956-1959 г. – репресиите не са така масови, а вражеският контингент е „прецизиран“ и силно съкратен. Въдворените през 1957 г. в концлагера свещеници са четирима, има и двама членове на „протестантска или православна секта“. Задържани са на 5 ноември 1956 г., когато се провеждат масови арести в цялата страна във връзка с Унгарската революция. Предложенията за арестите на епархийските свещеници се правят от окръжните управления на ДС, а в центъра – от Трето управление на ДС за борба с контрареволуцията. През 1957 и предходните две-три години Държавна сигурност наблюдава „активизиране на религиозния живот“.